

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Осташ Р. І. Из життя сучасних українських прізвиськ. 3 / Р. І. Осташ // Діалектологічні студії. 6: Лінгвістичний атлас – від створення до інтерпретації / [за ред. П. Гриценка, Н. Хобзей]. – Львів : Інститут українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, 2006. – С. 293–302.

Стаття надійшла 19.08.2015 року

УДК 811.161.2'373

Надія Осташ
(Львів, Україна)

РЕЛІКТОВІ ЯВИЩА В ХОЛМСЬКИХ ГОВІРКАХ

У статті висвітлено наявність залишків деяких реліктових явищ, які наявні у фонетичній та морфологічній системах говірки села Березна на Холмщині: перехід [e] в [a], протетичні приголосні, форми двоїни, повна нестягнена форма прикметників. давні форми минулого та майбутнього часів. Аналіз виявляє як спільні риси з іншими говірками південно-західного наріччя, так і відмінності.

Ключові слова: Березно, Холмщина, говірка, наріччя, фонетика, морфологія.

Осташ Н. Реликтовые явления в холмских говорах.

В статье освещены остатки некоторых реликтовых явлений, функционирующих в фонетической и морфологической системах говора села Березно на Холмщине: переход [e] в [a], протетические согласные, формы двойственного числа, полные нестянутые формы прилагательных, давние формы прошлого и будущего времен. Анализ выявляет как общие черты с другими говорами юго-западного наречия, так и отличия.

Ключевые слова: Березно, Холмщина, говор, наречие, фонетика, морфология.

Ostas N. Relic phenomena in the Kholm local dialects.

The article discusses some of the remains of relic phenomena operating in the phonetic and morphological system in the speech of the residents of the village of Berezno, Kholm province: the shift of [e] into [a], prosthetic consonants, the dual form, full uncontracted form of adjectives, ancient forms of the past and the future. The analysis reveals both common features and differences with other local dialects of south-western dialect of the Ukrainian language.

Keywords: Berezno, Kholm province, dialect, local dialect, phonology, morphology.

Діалектне мовлення зберігає багато явищ, які в сучасній мові вже не функціонують. Саме ці реліктові елементи, що виявляє скарбниця живого народного мовлення, допомагають нерідко з'ясувати, пояснити сьогодні ті зміни, що відбулися в мові.

Холмські говірки є складовою частиною південно-західного наріччя української мови. Мета статті – з'ясувати деякі реліктові явища, виявлені в мовленні мешканців села Березна на Холмщині. Про історію зазначеного села, його мешканців, про історію вивчення холмських говірок ішлося в наших

попередніх публікаціях [9; 10; 11]. Давні елементи в говірці виявляємо у фонетичній, морфологічній системах.

До давніх фонетичних явищ української мови належить зміна [e] → [a] [6, с. 96]. Таку зміну зберегли деякі слова літературної мови (пор.: часник – ст.-сл. чеснѣкъ, *česnikъ – ЕСУМ, VI, с. 283; залізо – ст.-сл. желѣзо, *želězo – ЕСУМ, II, с. 229). Однак частіше це спостерігаємо в говірковому мовленні. Саме це явище виявляємо в мовленні березенців. Уживання голосного [a] замість [e] може бути як у наголошеній, так і в ненаголошеній позиції: *з́а́яць* ‘заєць’ (*zajęсь), *т́ра́ба* ‘треба’ (*terba), *ра́мíнь* ‘матеріал для виготовлення взуття’ (*remy, remene); пор. ще: *асен́ція* ‘есенція, концентрований розчин оцту’, *завéняний* ‘завинений, загорнутий’, *застéляний* ‘застелений’, *зачéняний* ‘зачинений, замкнений’, *захлáмляний* ‘захламлений’, *заю́шаний* ‘закривавлений’, *зрóбляний* ‘зроблений’, *кúпляний* ‘куплений’, *накрéшаний* ‘накришений’, *спáляний* ‘спалений’, *ужéняний* ‘одружений, оженений’ тощо. Заміну [e] → [a] виявляють також інші говірки південно-західних говорів [4, с. 26–27].

У мовленні мешканців села фіксуємо наявність протетичних приголосних. Протеза (гр. πρόσθεσις ‘приставлення, приєднання’) – це явище, при якому неетимологічний приголосний приєднується до початкового голосного у слові (УМ, с. 537). Воно успадковане українською мовою з мови киеворуського періоду, а виникло ще на спільнослов’янському мовному ґрунті [3, с. 268–271; 13, с. 569].

Приклади існування цього явища засвідчують давні пам’ятки української мови: *вовца* – 1283 р. (ЄЄ, с. 28 зв.); *вокно* (*о̀къно), *воко* (*о̀ко) (ССМ, I, с. 189); *вонь* (*о̀пъ) (ССМ, I, с. 196); *волха* (*jěльха/*oльха) (ССМ, I, с. 193); *воколиця* (СЛУМ, с. 198); *волтарь* (ст.-сл. о̀льтарь), *восень* (*osень > [*esень > jesень] (СЛУМ, с. 238). Давні протетичні приголосні збереглися в багатьох словах сучасної української літературної мови (пор.: вузький < *oзькъ, вузда < *uzda, вулиця < *ulica, гострий < *ostrъ, вівця < *ovьса < *ovikā).

Чимало протетичних приголосних виявляють народні говори. Найбільшою мірою це явище властиве південно-західним говорам (див. докл. [9, с. 85–89]), зокрема холмським говіркам.

У говірці села Березна виявляємо протетичні **в**, **г**, **й**. Протеза **в** у говірці села виступає в позиціях перед голосним **о** (наголошеним): *вóцит* ‘оцет’, *вóрчик* ‘орчик’, *Вóльштин* ‘(назва міста) Ольштин’; перед голосним **и** (відповідає літературному **і**, що походить з **о**): *вин* ‘він’; перед голосним **у** (наголошеним і ненаголошеним): *вучі́тель* ‘учитель’, *вúгуль* ‘вугілля’, *вугóл* ‘ріг’, *вúхо* ‘вухо’, а також перед голосним **у**, який відповідає літературним **о**, **і**: *вучирéт* ‘очерет’, *вугóнь* ‘вогонь’, *вутрубé* ‘висівки’, *вугурóк* ‘огірок’, *вукуля́ри* ‘окуляри’, *вукно́* ‘вікно’.

Більш активно вживається в мовленні зазначених діалектоносіїв протетичний **г**. Ця протеза виявляється в позиції перед **а** (наголошеним і ненаголошеним): *Гамéрика* ‘Америка’, *Гандрéй* ‘Андрій’, *гану́ча* ‘онуча’, *гáтлас* ‘атлас’; у позиції перед наголошеним **о**: *гóзиро* ‘озеро’, *гóко* ‘око’, *Гóля*, *Гóлька* (від Ольга), *гóсинь* ‘осінь’, *гóструв* ‘острів’; у позиції перед

наголошеним і ненаголошеним у: *гуж* ‘вуж’, *гузьолок* ‘вузлик’, *гускей* ‘вузький’, *гуліця* ‘вулиця’, *Гуляна* ‘Уляна’; перед ненаголошеним у (відповідає літературному о): *гувес* ‘овес’, *гувечка* ‘овечка, вівця’, *гужена* ‘ожина’, *Гуніпа* (від Онуфрій), *гулій* ‘олія’, *гуліярня* ‘олійня’, *гулувок* ‘олівець’, *гупеньок* ‘опеньок’, *гурати* ‘орати’, *гуріх* ‘горіх’, *гутáva* ‘трава, що відростає на місці скошеної, отава’; у позиції перед наголошеним е: *Гелько* (від Ілля), *гескра* ‘іскра’, *гєкавка* ‘гикавка, ікавка’.

У мовленні березенців виявляємо протетичний й, який виступає в позиціях перед наголошеним і ненаголошеним і: *іден* ‘один’, *Іван* ‘Іван’, *Ігорко* (від Ігор), *інкубатор* ‘інкубатор’, *іржá* ‘іржа’, *Ірка* (від Ірина); у позиції перед наголошеним е: *єндик* ‘індик’, *Єндрух* (від Андрій); у позиції перед наголошеним і ненаголошеним а: *Яндрусь* (від Андрій), *Янтосьо* (від Антон).

На відміну від сучасної української мови, де розрізняємо форми однини і множини, у мові киеворуського періоду, як відомо, існувала тричленна парадигма категорії числа – однина, множина і двоїна. «Двоїна – граматична категорія числа, вживана для позначення двох осіб або парних предметів» (УМ, с. 121). Ця категорія відома ще в індоєвропейській прамові, згодом її успадкувала спільнослов'янська мова, а відтак – слов'янські мови [6, с. 116]. У процесі розвитку української мови категорія двоїни відмерла. Занепад категорії двоїни в іменниках і заміна її множиною розпочалась у XIII ст. і, як припускають, завершилася до XVI ст. Двоїна відрізнялася від форм множини специфічними формами, які виявлялись у трьох групах відмінків: називний, знахідний, кличний; родовий, місцевий; давальний та орудний [6, с. 116–117]. Якщо йдеться про сучасну українську літературну мову, то тут колишніх форм двоїни залишилося небагато (і не завжди зі значенням парності): орудний відмінок множини на **-има** (*очима*, *плечима*, *дверима* (і *дверми*), *грошима* (і *грішми*), *ушима* (і *вухами*), називний відмінок множини на **-а** (*вуса* (і *вуси*), *рукáва* (і *рукаві*), а також *грунтá* (зі значенням збірності) (і *грунтí*), *хлібá* (зі значенням збірності), *вівса*).

Залишками форм двоїни в сучасній українській літературній мові вважають також наголошування іменників у сполученні з числівниками **два**, **три**, **чотири** (на зразок *два брáти*, *дві сестрі́*, *три вербі́*, *чотири відрá* тощо), яке є відмінним від наголошування цих лексем у множині (множина *браті́*, *сестри́*, *верби́*, *відра́*).

Набагато більше супроти літературної мови фіксуємо залишки колишніх форм двоїни у діалектному мовленні [8]. У говірці села Березна залишки таких форм виявляємо серед іменників другої відміни в орудному відмінку множини. На відміну від узвичаєних закінчень **-ами/-ями** деякі іменники мають закінчення **-ема**, **-єма**, **-ма**: *балéма*, *братéма*, *гурубцéма*, *густéма/густьмé*, *гучéма*, *зятéма*, *купцéма*, *нужéма*, *пальцéма*, *плічéма/плічмé*, *хлупцéма* тощо. Спостерігаємо аналогічні форми серед множинних іменників: *граблéма*, *грушéма/грішми*, *двирéма/двирмé*, серед іменників третьої відміни: *кустéма/кустьмé* (від *кість*). Поруч із зазначеними двоїнними формами в говірці частина іменників виявляє форми із закінченнями, які збігаються з літературними: *батькáми*, *гоздя́ми*, *купéтами*, *сéлами* тощо. На функціонування

форм двоїни в холмських та підляських говірках звертав увагу також В. Шимановський [15, с. 86]. Зазначимо, що на відміну від інших говірок південно-західного наріччя в мовленні мешканців села не виявляємо форм двоїни у сполученнях із числівниками **два, тре, штєри**: *два хлѡнци, тре снупѣ, штєри я́блука*. Тут можемо лише говорити про існування наголошування колишніх двоїнних форм (пор.: *сен* – *два сѣни* (від *син*), *виз* – *два во́зи* тощо).

У мовленні мешканців села зберігаються фонетично змінені залишки давніх форм давального відмінка із закінченнями **-ом** (< **-омъ**), **-ем** (**-емъ**) (графічно **-см**) (закінчення іменників з колишніми основами на **-ѡ, -јѡ**): *балъ* – *балѣм, гість* – *гѡстьѡм, гурубѣць* – *гурубѣѣм, кінъ* – *кѡньѡм, куваль* – *кувалѣм, куліно* – *куліньѡм, купѣць* – *купѣѣм, плічѣ* – *плѣчѡм, свѣне* – *свѣньѡм, хлѡпиць* – *хлѡпцьѡм*. Спостерігаємо такі закінчення серед іменників не лише другої відміни, але й четвертої: *гурнѣ* – *гурнѣтьѡм, гусинѣ* – *гусинѣтьѡм, пурусѣ* – *пурусѣтьѡм, тилѣ* – *тилѣтьѡм* тощо, множинних іменників: *вурѡта* – *вурѡтьѡм, граблі* – *граблѣм, грѹди* – *грѹдьѡм, двѣри* – *двѣроѡм, діти* – *дїтьѡм, кѹри* – *кѹроѡм, лю́де* – *лю́дьѡм*. Аналогічні форми на **-ом, -ем** були панівними, наприклад, серед іменників другої відміни в українських пам'ятках XIV–XVII ст. [6, с. 142]. Подібні форми давального відмінка виявляють інші південно-західні говори [2, с. 225; 5, с. 82; 7, с. 107], а також деякі поліські [1, с. 100].

Поруч із закінченнями **-ах/-ях** у місцевому відмінку множини (*гу́зиках, зѣмлях, мѣжах, нѣцках, рука́х, садзѡнках, тлума́ках* тощо) у говірці збереглися давні форми іменників другої відміни на **-ох** (пор., напр., *гѡстьѡх, днѡ́х, кінъцьѡх, кѡньѡх, куліньѡх, пальцьѡх, плѣчѡх, хлѡпцьѡх*), **-ех**, графічно **-єх** (пор., напр., *балѣх, гурубѣѣх, кувалѣх*), форми множинних іменників на **-ох, -єх**, графічно **-єх** (пор., напр., *вурѡтьѡх, граблѣх, грѡшох, грѹдьѡх, дїтьѡх, кѹрох, лю́дьѡх*), форми іменників IV відміни на **-ох** (*гурнѣтьѡх, пурусѣтьѡх, тилѣтьѡх*). Флексія **-ох** являє собою фонетичну видозміну давньої флексії **-ьхъ** з іменникової основи на **-ѡ** [6, с. 143]. Флексія **-ох** у місцевому відмінку засвідчена також в інших українських говірках [1, с. 100; 2, с. 225; 7, с. 111].

У досліджуваній говірці поруч з узвичаєними формами інфінітива на **-ти/-те** (*ба́дати* ‘робити обстеження у лікаря’, *байдикува́ти, вучинѣти* ‘відчинити’, *спиктѣ, пирийтѣ* тощо) виявляємо давні інфінітивні форми на **-чи** (у ненаголошеній позиції), **-че** (у наголошеній позиції), які можуть існувати паралельно з формами на **-ти/-те**: *вѣриктисѣ/вѣричисѣ, вриктѣ/вричѣ, втиктѣ/втичѣ, вулуктѣ/вулучѣ, запрагтѣ/запрагчѣ, лягтѣ/лягчѣ, мугтѣ/мугчѣ, пиктѣ/пичѣ, тиктѣ/тичѣ, тувктѣ/тувчѣ* тощо. Інфінітивні форми на **-чи/-че** засвідчуємо лише від дієслів з основами на **-г-, -к-**, що пов'язано з давніми фонетичними змінами (***gt' → č', *kt' → č'**). Такі інфінітивні форми поширені в інших говірках південно-західного наріччя [5, с. 93], у західнополіських говірках [1, с. 120].

Знаходимо в мовленні березенців також залишки одного з минулих часів дієслова – перфекта, що становив собою в давні часи сполучення активного нечленного дієприкметника минулого часу на **-лъ, -ло, -ла** і дієслова **бути** (**быти**) в особових формах теперішнього часу [6, с. 207]. У дієслівних

говіркових формах минулого часу використано елементи форм дієслова **бути** в теперішньому часі: у першій особі однини з форми **юсмь** залишився елемент **-м**, у другій особі однини з форми **юси** – елемент **-с**, у першій особі множини з форми **юсмь** – елемент **-смо**, у другій особі множини з форми **юсте** – елемент **-сте**. Для цих елементів Ф. Т. Жилко вживає назву «закінчення-енклітики» [5, с. 100], С. П. Бевзенко такі давні форми (деформовані форми колишнього перфекта) минулого часу називає «аналітично-особовими формами минулого часу» [2, с. 140]. Дієслово в говірці може мати такі форми: *я худéвим, те худéвись, я худéлам, те худéлась, ме худéлісьмо, вите худéлісьте*. Як бачимо, тут відбулося злиття двох компонентів старої складеної форми минулого часу (перфекта). Занепад особових форм допоміжного дієслова у складі перфекта почався дуже рано (з XI ст.) [6, с. 210], і в сучасній українській літературній мові вони не збереглися. Подібні залишкові форми перфекта виявляють інші говірки південно-західного наріччя, а також волинсько-поліські говори [1, с. 122–123; 2, с. 140–141; 5, с. 100].

Варте уваги також функціонування в говірці давньої аналітичної форми майбутнього часу для дієслів недоконаного виду, яка в мові києворуського періоду складалася з дієприкметника минулого часу на **-ль, -лю, -ла** та особових форм дієслова **бути** в майбутньому часі. Уживаними в мовленні мешканців села є такі форми: *бúду худéла, бúдеш худéв, бúдемо худéлі, бúду худéв, бúду гурáв, бúдеш гурáв, бúде гурáв, бúдете гурáлі, бúдуть гурáлі* тощо. Аналогічні утворення виявляють інші говірки південно-західного наріччя [2, с. 138; 5, с. 101; 12]. У літературній мові така аналітична форма майбутнього часу не збереглася. Зауважимо, що в мовленні діалектоносіїв села одночасно може функціонувати і така аналітична форма майбутнього часу для дієслів недоконаного виду, яка сьогодні є нормативною в літературній мові (*бúду худéти, бúду мэти, бúду дзябати* тощо).

Форми прикметників української літературної мови є органічним продовженням відповідних форм, що існували в мові києворуського періоду. Звичними сьогодні є повні стягнені форми прикметників усіх трьох родів. Однак у досліджуваній говірці виявляємо активне функціонування повної нестягненої форми прикметника для називного відмінка жіночого і середнього родів, а також називного множини: *вартáтая, вартáтує, вартáтиї* ('губатий'); *вилéкая, вилéкує, вилéкії; встéклая, встéклує, встéклиї* ('скажений'); *вулухáтая, вулухáтує, вулухáтиї; гарéчая, гарéчує, гарéчії; транатóвая, транатóвує, транатóвиї* ('синій'); *лакóмая, лакóмує, лакóмиї* ('ласий'); *хéтрий, хéтрая, хéтрує, хéтриї*. Такі форми були особливо активними, наприклад, в українських пам'ятках XIV–XV ст. [6, с. 175]. Повні нестягнені форми в говірці властиві формам прикметників як в однині, так і в множині. Зауважимо, що для присвійних прикметників характерна повна стягнена форма: *бáтькува хáта, братéшина внúка, Гóльчина дучкá, дíдува скрéня, Питрóва гúліця, мáтирина хúстка* тощо. Ю. Шевельов називає повні нестягнені форми прикметників «морфологічними архаїзмами» [14, с. 226]. Аналогічні нестягнені форми спостерігаємо також серед дієприкметників (*завéняная, завéнянує, завéняниї; зачéняная, зачéнянує, зачéняниї; зашáрганая, зашáрганує, зашáрганиї* тощо),

серед займенників (*всѣнькая, всѣнькую, всѣнкіі; кажда, кажде, кажди; та, то, теї* тощо). Повні нестягнені форми прикметників у сучасній мові виконують певну стилістичну функцію, вживаються переважно в поетичному мовленні, фольклорі.

Спостереження над особливостями мовлення села Березна на Холмщині дає змогу стверджувати, що холмські говірки – це невід’ємна складова частина південно-західного наріччя. Як підтверджує аналіз, тут збереглися давні архаїчні явища, відсутні сьогодні в сучасній українській літературній мові. Подальше дослідження холмських говірок, новий фактичний матеріал сприятиме глибшому осмисленню процесів, що відбуваються в мові.

СПИСОК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови : в 7-ми тт. / за ред. О. С. Мельничука. – К. : Наук. думка, 1982–2012. – Т. 1–6.

ЄЄ – Євсевієве Євангеліє 1283 року : наукове видання / НАН України ; Інститут української мови ; Київський славістичний ун-т ; відп. ред. В. В. Німчук. – К. : КСУ, 2001. – 320 с. – (Пам’ятки української мови XIII ст. ; Серія канонічної літератури).

СЛУМ – Словник української мови XVI – першої половини XVII ст. Вип. 4 / Інститут українознавства ім. І. Крип’якевича НАН України. – Львів, 1997. – 259 с.

ССМ – Словник староукраїнської мови XIV–XV ст. : у 2 т. / [ред. Л. Л. Гумецька, І. М. Керницький]. – К. : Наук. думка, 1977–1978. – Т. 1–2.

УМ – Українська мова. Енциклопедія / редкол.: Русанівський В. М., Тараненко О. О. (співголови), М. П. Зяблюк. – К. : Вид-во «Укр. енциклопедія» ім. М. П. Бажана, 2000. – 752 с.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Аркушин Г. Л. Західнополіська діалектологія : навч. посіб. з регіон. діалектології для студ спец. «Укр. мова та літ.» / Г. Л. Аркушин. – Луцьк : Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2012. – 256 с.
2. Бевзенко С. П. Українська діалектологія / С. П. Бевзенко. – К. : Вища школа, 1980. – 247 с.
3. Булаховський Л. А. Протетичні приголосні / Л. А. Булаховський // Булаховський Л. А. Вибрані праці в 5-ти томах. Т. 2: Українська мова / Л. А. Булаховський. – К. : Наук. думка, 1977. – С. 268–271.
4. Дзензелівський Й. О. Конспект лекцій з курсу української діалектології (ч. I. Фонетика) / Й. О. Дзензелівський. – Ужгород, 1965. – 126 с.
5. Жилко Ф. Т. Нариси з діалектології української мови / Ф. Т. Жилко. – К. : Рад. школа, 1966. – 308 с.
6. Жовтобрюх М. А. Історична граматики української мови / М. А. Жовтобрюх, О. Т. Волох, С. П. Самійленко, І. І. Слинко. – К. : Вища школа, 1980. – 320 с.
7. Історія української мови. Морфологія / Бевзенко С. П., Грищенко А. П., Лукінова Т. Б. та ін. – К. : Наук. думка, 1978. – 539 с.
8. Осташ Л. Р. Залишки форм двоїни у діалектному мовленні / Л. Р. Осташ. – Стаття у друці.
9. Осташ Н. Л. Про деякі фонетичні явища в холмських говірках / Надія Осташ // Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. – Луцьк, 2013. – № 1 (250). – С. 85–89.
10. Осташ Н. Л. Із спостережень над фонетичними особливостями говірки села Березна на Холмщині / Надія Осташ // Філологічний вісник Уманського державного

- педагогічного університету імені Павла Тичини : збірник наукових праць / гол. ред. Г. І. Мартинова. – Умань : Візаві, 2013. – Вип. 4. – С. 89–101.
11. Осташ Н. Л. Из спостережень над деякими морфологічними особливостями холмських говірок / Надія Осташ // Філологічний вісник Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини: збірник наукових праць / відп. ред. Г. І. Мартинова. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2014. – Вип. 5. – С. 44–50.
 12. Осташ Р. І. Словник говірки с. Стриганці Тисменицького району Івано-Франківської області / Р. І. Осташ, Л. Р. Осташ. – У друці.
 13. Шевельов Ю. Исторична фонологія української мови / Юрій Шевельов; переклад з англійської: Сергій Вакуленко, Андрій Даниленко. – Харків : Акта, 2002. – 1060 с.
 14. Шерех Ю. Нарис сучасної української літературної мови / Ю. Шерех. – Мюнхен : Молоде життя, 1958. – 406 с.
 15. Шимановский В. Звуковые и формальные особенности народных говоров Холмской Руси. Обзор с приложением образцов народных говоров / В. Шимановский. – Варшава : Типография Варшавского учебного округа, 1897. – 106 с.

Стаття надійшла 19.08.2015 року

УДК 811.161.3

Юлія Петрушэўская
(*Магілёў, Рэспубліка Беларусь*)

ПАНЯЦЦЕ ПАРЭМІЯЛАГІЧНАГА ФОНДУ МОВЫ І ПРЫНЦЫПЫ ЯГО ДЫФЕРЭНЦЫЯЦЫІ (у сувязі з вызначэннем універсальнага і нацыянальнага кампанентаў у парэміялагічнай сістэме мовы)

У артыкуле вызначаюцца паняцце парэміялагічнага фонду мовы і прынцыпы яго дыферэнцыяцыі ў беларускай мове. Вызначаецца суадносіны парэміялагічнага мінімуму і асноўнага парэміялагічнага фонду. Апісваецца колькасны склад парэміялагічнага мінімуму і асноўнага парэміялагічнага фонду беларускай мовы. Парэміялагічны мінімум і асноўны парэміялагічны фонд вызначаюцца як моўнай матэрыял для дыферэнцыяцыі універсальных і нацыянальных прыказак.

Ключавыя словы: *парэмія, парэміялагічны фонд, прыказка, беларуская мова, дыферэнцыяцыя.*

Петрушевская Ю. Понятие паремнологического фонда языка и принципы его дифференциации (в связи с определением универсального и национального компонентов в паремнологической системе языка).

В статье определяются понятие паремнологического фонда языка и принципы его дифференциации в белорусском языке. Определяется соотношение паремнологического минимума и основного паремнологического фонда. Описывается количественный состав паремнологического минимума и основного паремнологического фонда белорусского языка. Паремнологический минимум и основной паремнологический фонд определяются как языковой материал для дифференциации универсальных и национальных пословиц.

Ключевые слова: *паремия, паремнологический фонд, пословица, белорусский язык, дифференциация.*